

Секція: Економічні аспекти регіонального розвитку

БОНДАР Л.В.

провідний економіст

*Державна установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку*

НАН України»

м. Київ, Україна

КОРПОРАТИВНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПРИРОДО-РЕСУРСНИХ КАПІТАЛІВ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Серед сучасних світових тенденцій, поряд із процесами глобалізації та зростаючого впливу фінансових ринків на реальний сектор економіки, ряд дослідників зазначає також підвищення рівня спеціалізації та концентрації виробничо-господарської діяльності в регіонах більшості країн світу. На сьогоднішній день саме субнаціональні територіальні економічні системи розглядаються як суб'єкти, що відіграють вирішальну роль у розробці та впровадженні інноваційних моделей сталого розвитку. У той же час, саме на субнаціональному рівні найбільш гостро проявляється взаємна детермінованість економічних, екологічних та соціальних завдань сталого розвитку. Шляхи їх вирішення, на нашу думку, повинні базуватись на ендогенному потенціалі територіальних утворень та бути сфокусованими, по-перше, на інтеграції економіки територіальних економічних систем за рахунок підтримки місцевих виробничо-господарських структур корпоративного типу, по-друге – на природних, соціальних, історико-культурних факторах, які набувають вирішального значення для формування територіальної ідентичності як особливого виду капіталу територіальних економічних систем, а по-третє – на

стимулюванні найбільш раціонального, комплексного використання місцевих природних ресурсів та їх капіталізації. Фактично на порядку денному постає питання про формування таких економіко-організаційних механізмів, які би дозволили ресурсам територій функціонувати як капітал, тобто вартість, що генерує додану вартість.

У цьому контексті саме поняття території доцільно трактувати як просторово детерміновану систему взаємопов'язаних суб'єктів, метою діяльності яких є забезпечення сталого місцевого розвитку, економічного зростання, задоволення соціальних потреб, збереження та відновлення навколишнього природного середовища та, у тому числі, природо-ресурсного потенціалу. Кожна територіальна економічна система не функціонує як замкнута автономна одиниця, а вибудовує складну мережу зовнішніх взаємозв'язків та відносин з питань залучення ресурсів, інвестицій, робочої сили, збуту готової продукції, надання послуг цільовим групам клієнтів тощо. При цьому кожна територіальна економічна система характеризується також специфічною структурою внутрішніх зв'язків між основними елементами навколишнього середовища, суспільства та виробничо-господарської сфери, що детермінує різні можливості щодо використання її ресурсного потенціалу та, відповідно, диференційовані механізми для його активізації [5].

Територіальний природний капітал при цьому можна розглядати як ендогенний фактор, здатний детермінувати траєкторії розвитку регіональних економічних систем [3]. Оскільки необхідною умовою набуття ресурсом активної форми є його інтеграція до певного економічного, фінансового, соціального простору, в умовах сприятливого інституційного середовища, та чіткого нормативно-правового регулювання, то, у свою чергу, здатність активу працювати як капітал визначається ступенем його інтегрованості до усіх зазначених просторів, тобто тією позицією, яку займатиме актив у ланцюгах створення вартості,

і, відповідно, яку частку у її створення він вноситиме. Підвищення рівня інтеграції природних ресурсів та природо-ресурсних активів до усіх зазначених середовищ можливе завдяки побудові ланцюгів, схем, мереж виробництва доданої вартості, побудованих на засадах корпоративного управління, в які дані ресурси та активи повинні бути залучені.

Формування ж регіональних корпоративних структур повинно бути спрямоване на реалізацію скоординованих заходів з метою мобілізації ресурсів, необхідних для запуску самопідтримуваного розвитку на основі найбільш ефективного використання внутрішніх ресурсів території та їх трансформації у капітал. В основі формування корпоративних структур з управління територіальним розвитком на засадах державно-приватного партнерства лежить відомий з міжнародного досвіду факт, що ресурсів одних лише органів місцевої влади часто буває недостатньо для виконання зазначених вище завдань. З іншого боку, приватний сектор також неспроможний самостійно вирішувати усі питання місцевого соціально-економічного розвитку в силу обмеження своїх повноважень щодо використання простору, споживання природних ресурсів, професійної підготовки кваліфікованих фахівців інституційними нормами та правилами. Саме тому формування корпоративних територіальних управлінських структур вбачається нами як механізм досягнення необхідного консенсусу між державою, її представниками на місцях, органами місцевого самоврядування, бізнес-структурами та населенням щодо стратегії розвитку територіальних соціо-еколого-економічних систем.

Корпоратизація регіонального простору у сфері використання місцевих природно-ресурсних капіталів вимагає оптимізації структури власності з урахуванням інтересів як власників, які мають значний обсяг активів у своєму розпорядженні, так і дрібних власників, що дозволить сформувати оптимальну структуру ринку капіталу в країні. Загалом

структура власності на територіальні активи визначає конфігурацію економічних інтересів у межах територіальної економічної системи, попит на інвестиційні ресурси і, відповідно, структуру ринку капіталу. За таких умов висока концентрація прав власності в руках крупних підприємств, холдингів, корпорацій призводить, з одного боку, до інтенсифікації інвестиційних процесів у регіоні, з огляду на суттєві обсяги потреб таких суб'єктів у інвестиціях, а з іншого – призводить до спрощення структури регіонального ринку капіталу, оскільки великі власники не зацікавлені у перерозподілі існуючої структури власності.

В Україні внаслідок руйнування у 90-х роках ХХст. підтримуваних державою зв'язків між ресурсами територій та наступного за цим процесу масової приватизації з'явилася значна кількість приватних власників, однак сумарна власність країни значно знецінилася, а капіталізація знизилася до неприйняттого рівня через відсутність у нових власників економічних стимулів щодо інвестування чи залучення коштів, і як наслідок – розвитку ринку капіталу. Однак, з іншого боку, наявність у межах територіальних економічних систем дрібних власників сприяє диференціації товарів на ринку капіталу, його розвитку та ускладненню структури. Саме тому відновлення територіальних виробничо-господарських комплексів на якісно нових ідейних засадах та принципах організації вбачається нами у якості дієвого механізму підвищення рівня зв'язності сучасних виробничих систем у розрізі відносин власності на природні ресурси, інтеграції або реінтеграції виробничих потужностей, ефективного управління формуванням ланцюгів доданої вартості, і як наслідок – підвищення рівня капіталізації територіальних природо-ресурсних активів.

Корпоратизація фінансово-економічного простору територіальних систем може відбуватися у двох взаємодоповнюючих напрямках: висхідному, який полягає в участі усіх місцевих зацікавлених сторін

(органів державної влади, місцевого самоврядування, неурядових організацій, бізнес-структур, територіальних громад) у процесах розробки та впровадження планів розвитку територій, підвищення їх інвестиційного потенціалу та привабливості для бізнесу; та низхідному, який полягає у прозорому та ефективному державному регулюванні процесів корпоратизації, виробленні ефективних механізмів щодо стимулювання господарюючих суб'єктів працювати у рамках партнерств та мереж.

Багатьма зарубіжними дослідниками визнається вирішальна роль бізнес-структур у забезпеченні розширеного відтворення територіальних економічних систем на засадах сталого розвитку. Як зазначено, зокрема, у дослідженнях [1; 2; 4], рівень сталості територіального розвитку залежить від здатності підприємств (особливо малих та середніх) здійснювати свою діяльність у формі реалізації бізнес-моделей, які надають їм стійких конкурентних переваг на місцевому, національному та глобальному ринках, з метою забезпечення прибутковості власної діяльності з подальшим рефінансуванням отриманого прибутку у розвиток соціо-економіко-екологічного простору ТЕС. Через використання наявних територіальних ресурсів, їх залученні до економічного обігу, перетворенні у фінансову форму за допомогою ринкових механізмів, генерації доданої вартості, її акумулюванні та рефінансуванні доходів в удосконалення виробничої інфраструктури та покращення технологічної складової, місцеві бізнес-структури таким чином формують замкнутий цикл відтворення матеріальних ресурсів (у тому числі природних) через їх фінансизацію. Розвиваючись, підприємства сприяють також і розвитку території свого локалітету завдяки уловленню частини природо ресурсної ренти з подальшим її рефінансуванням, генерації доданої вартості завдяки поглибленню переробки місцевих ресурсів, залученні додаткових фінансових ресурсів через ринки капіталу, ринки похідних, банківське кредитування, та інші механізми та інструменти.

Літєратура:

1. Bratianu C. The Impact of Business Strategy on Regional Sustainable Development [Electronic resource] / C. Bratianu, A. Dima, A. Vasilache, D. Talvescu // The Business Review, December 2008 – Cambridge, – Vol. 11, – N. 1, – 288-294p. – Mode of access: <http://www.jaabc.com/brcv11n1preview.html>

2. Gray R. Corporate Sustainability: accountability or impossible dream? Handbook of sustainable development [Electronic resource] / R. Gray, J. Bebbington. – Cheltenham, UK, 2007. – Mode of access: https://www.st-andrews.ac.uk/media/csear/discussion-papers/CSEAR_dps-sustain-handcorp.pdf

3. Lardelli C. Regional value added. How can endogenous potential for creating product and service chains with a high regional value added be used successfully? [Electronic resource] / C. Lardelli, P. Bebi, G. Scaramellini and other. – CIPRA; 25th March 2006, Davos/CH. – Mode of access: <http://www.cipra.org/alpknowhow/060408eReportQ1Final>

4. Moiseyenko N. Business as one of the key elements of a region sustainable development. [Electronic resource] / N. Moiseyenko // International Conference of Territorial Intelligence of Alba Iulia, 2006 – (CAENTI) – p. 201-210. – Mode of access: http://www.territorial-intelligence.eu%2Fportal%2Fsite%2Findex.php%2Feng%2Fcontent%2Fdownload%2F640%2F5291%2Ffile%2FAlbaIulia06-Moiseyenko.pdf&ei=kEoZVa-yG8i9PdWUgOgE&usg=AFQjCNH7MwpDcZJ2iBJM6kxBSGuMKFqAVw&sig2=kFK0_rK5Nj9CVtIQy4h9RQ

5. Swinburn G. Local Economic Development Primer [Electronic resource] / G. Swinburn, S. Goga, F. Murphy – Bertelsmann Stiftung, Gütersloh; UK DFID, London; The World Bank, Washington, D.C., 2004. – Mode of access: http://siteresources.worldbank.org/INTLED/Resources/led_primer_bookmarked.pdf